

Szerkesztő és kiadó:

DR. LENDEL ADOLF.

Budapest,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

„A Természet“ előfizetési ára

egy évre 6 korona;

díszes bekötési tábla hozzá 2 korona.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Angol mezőn, skót halmokon.

London, október hónap.

Hiszen szép dolog azt állítani, hogy az angolokat a szabadban való élés nagy szeretetére az észszerűség, az egészségtan alapos ismerete vitte rá, meg az, hogy lélektani úton is tudják, milyen javító, lelki erőt adó hatása van a természettel való érintkezésnek; de azért mindez együttevve sem képesítette volna őket jelenlegi életmódjukra, ha bámulatatos módon maga a természet nem játszott volna a kezükre abban, hogy az év legnagyobb részén át nem csak künn lehessenek a szabad levegőn, de végezhessek a legedzőbb sportokat, annélkül, hogy sokat szenvednének bármilyen klimatikus szélsőségtől is; decemberben, januárban alig esik egy hüvelyknyi darab hó, úgy hogy az ekkor is friss zöld mezők, az örökzöld magyal, tiszafa, repkény, ternyő meg babérsövények között vígan surrognak százával a bicziklik; csakúgy mint augusztusban, amikor viszont a melegség nincs akkora, hogy bágyasztaná az embert. A part mentén a pezsdítő tengeri szél hordja az üdeséget felénk; benn van az ország közepén, meg a mindenütt jelenlévő pagonyok, erdők ontják a hűvös ózont.

Ami meg az utakat illeti? Ugyan micsoda útalkotó anyagért kell itt messzire menni. A Grampian, a Cheviot meg a többi hegláncz csontkemény, ezüstszürke, csillámos gránit, trachit; a tenger szolgálatkészen, buzgón hordja hegymagasságú halomba a tisz-

tára mosott kavicsot, aranyvörös homokot s mivel az angol szinte malterozza az utakat, ott a déli part mentén a nagy mézraktár: a dombok láncolata; mivel pedig a malteros réteg fölé síma borsókavicsos szurokréteg kell, mértföldek fenyőrengetegei ontják a szurkot. Mikor azután a hengerelő gőzlokomotív irtózatos súlyú kerekei tükörsímára préselték az utat, hát hogy ne esnék jól rajt a gyaloglás, kocsizás, bicziklizés; a nyerges lovak karsú, angol vérbéli, őzlábúak, meg ha kemény ez az út, ennek a szélén ott a neki való is; a nehéz homokkal elegy márgát a vékony szálú, sűrű, rövid növésű fű köti le és teszi tömörre, mégis puhává, mint a milyen a törökszőnyeg; lágyan, rugalmasan dobban vissza róla minden lépés. Ez a fű ki nem fagy télen, ki nem aszik nyáron; csoda-e, ha ennek magának az év majdnem minden napján egyenlően járható volta maga lovas nemzetté tenné az angolt.

Ez a híres angol pázsit, amit a turfás talaj lassan rothadó alkatrészei és a tengeri iszap táplálnak, a szigeti légkör örök párája pedig üdít; ez, aminek egy-egy előttünk kiterített lapja szinte a nemesi oklevele, ősiségi bizonyítványa egy-egy birtoknak; nem hiába történt, hogy mikor a semmiből hirtelen milliomossá lett amerikai megkívánva ezt a díszet, megkérdezte egy ősi angol birtok öreg kertészétől, hogyan tesznek szert ilyenre, azt kapta válaszul: „Semmi se könnyebb annál, uram; az ember elveti a legjobb fajta fűmagot, minden két héten tövig nyírja, lehengereli, azután vár háromszáz esztendeig.“

No de minthogy addig is kell egyetmást tenni, hát ugyancsak folyik a gyep művelése mindenütt, kivált ahol a gyep küzdőteret borít, akár emberét, akár állatét. A cricket-mezőket meg a lóversenytereket érttem. Nem most van az ideje, hogy Epsomról, Ascotról szóljon az ember, ezekről majd máskor lesz mondani valóm, majd a nagy napokban; de azért mikor őszi sétakép odaát voltam a híres epsomi „down“-okon, volt akkor is valami vért pezsdítő a levegő látványban. A gyep mint egy símára feszített, malachit-zöld, selymes Daghesztán; a levegőben az őszei szellő oscilláló libegése, tele a rozsdaszín avarmeg a gránátgyümölcsű szeder fanyar illatával. Öt lovat vezetnek haza a jártatásból. Az első még egy órával ezelőtt is mintha tajtékból lett volna faragva, de most a pentelikoni márvány rózsás derengése ömlik le rajta a futás folytán, míg a másik vasból öntött szobornak látszik, amint kurta, fekete szőrét ércezes fényűvé teszi az átütő verejték. Az ökölnyi gyerekek is személyes ismerősként üdvözlik „Snowdrop“-ot meg „Corleone“-t, pedig most nincs az epsomi „flyer“-ek saisonja. Az angol sportember, aki csak teheti, messze van most. Ott jár azon a helyen, mely a pénzváltó, kalmár Londonnal szemben olyan, mintha egy tőzsdei jelentés után egy aczélos kedvű vadászdalt olvasnánk.

A skót felföld! Ez a csodás világ, amely poétává teszi a Royal Exchange bankdirektorát is s amely a Government Office csendes bürokratájában is felkelti a kelevézt hajigáló, vadat űző keltát.

A Moorland! A talaj csupa turfa; feketebarna, laza, porlós rög. A harsogó vizesések itt nem ezüst, hanem aranyporrá törnek, mivel a skót vizek barnák. Turfarétegen szívárog át minden erecske s amint a

barnaságában is átlátszó vizen át a kavicsot nézzük a hegyi csermely medrének mélyén, az oxydált rézzöldesbarna színe fűdi a máskor hófehér kvarcos kavicsot is. A halmokat az év nagy részén a legmogorvább szín borítja, két-három hónap után azonban a legpompásabb palást. Mivelhogy a heath, lyng és heather nevű változatai az erikának virágzás előtt és után kéregbarna és száradtmohaszínűek, de ha virágba borulnak, lángható bíbortenger vidám színe ömlök el az egész vidéken. Mintha a vidéken

is a törzsökös „scotsman“ (az lstenért, ne hogy valamiképp *scotchman*-nek mondják; még meg találják halalani!) arczának két végletes kifejezése volna; a tűrhetetlen, szinte rideg komolyság, a „scotch earnestness“ és a csattanó, tréfaszerető kedv, a „scotch wit“.

Itt tanyázik ezrével a császárfajd meg a szalonka, a grouse és a woodcock; itt fúrja bele magát a por-

Október végén.

„A TERMÉSZET“ eredeti tárczája.

Írta: Glück István.

Itkul az erdő. Ahol nyáron át örökös árnyékban hűsöltek a levelek, hova a szél csak elernyedve juthatott be: már nincs levél. Lehullott mind az avarra. Kénye-kedve szerint csatangol az erdőben a szél, fájdalmas dallamot fütyörészve, mintha maga is átérezné az október melancholiáját. De fenn, a fák tetején s a napfényben fürdő erdőszéleken le a földig dús még a lomb, mintha daczolni akarna szomorú végzetével. Ám azért itt is tarkára festették a cinóber-pöttyök a leveleket és a smaragdzöld színelapra sápadt foltként ült rá a halvány okker, az enyészet sárga betegsége. Mintha sárgaság lepte volna meg a fákat! Üde színüket betegre cserélték s hogy mégis rejtegezzék haldoklásukat — mint a tüdőbeteg leánykák — sok piros színt vettek magukra, egész színskáláját a piros színeknek a pirkadó rózsaszíntől a fekete vörösig, mely már alig is látszik színnek.

Furesák ilyenkor az erdő fái is, nemcsak a liget bokrai. Hogy honnét e bámulatos színgazdagság, e finom

színárnyalatok, nuanceok: a természet csodás titka. Nem lehet eléggé bámulni, csodálni.

Itt állok egy vadkörtefa alatt, mely, mint valami tarka nagy napernyő terül szét fejem fölött. Ez az egy fa több színt mutat, mint amennyivel a legnagyobb festő valaha rendelkezett. Kedvencz színe mégis csak a piros, ezt variálja százféleképen. Kever bele feketét, sárgát, lilát. Egyik zöld levél szélét kikezdte fehérrel, másutt lilaszínnel, a közepére rácsapdosott sárgát, halvány rózsaszínt. Egyik sem olyan, mint a másik. S ez a tarkabarkaság mégsem bántja a szemet. Beleillik a milieube.

Messziről tekintve úgy tetszik, mintha virágokkal volna telehintve minden fa, különösen a lápi erdőben, hol a puharostú fák uralkodnak, mint a kóris, az éger, a nyárfák.

A szanaszét elszórt óriás tölgyek mitsem akarnak tudni még a hervadásról. Mintha nekik nem szólna az októberi hűvös fuvalom, mintha őket nem érhetné az elmúlás rideg végzete. Haragos zöldben pompáznak a pirosra-lilára csipett levelek között, mintha daczolni akarnának az ős hatalmával. De azért itt-ott kirí az általános zöldből egy-egy elsárgult karélyos levél is, szembeszökő tanubizonyságul, hogy bizony semmi sem örök, hogy elmúlás mindennek szomorú sorsa a földtekén.

Megihletve a természetből felém sűrő fájó költészet

hanyó fekete föld lágymeleg hantja alá a nyúl s itt zizzen, zörren százszor is egy nap a páfrányok sűrűje a bársonyszemű őz lépése alatt.

Hogy dobbanhatott meg a vadásznak, a szántóvetőnek, meg a költőnek a szíve, annak a világszép legénynek, Burus Róbertnek a keblében, aki még a nagy skót főváros tudósainak, főurainak magasztalása, szép asszonyainak kényeztetése közben is így sirt fel a vágtyól:

Felföldön a szívem, nincs a szívem itt,
Felföldön a szívem, vadászni hevít;
Szarvasra vadászok, őzet neszelek,
Felföldön a szívem, bármerre kelek.

De szarvasnál, őznél jellemzetesebb állata ennek a felföldnek a collie: a skót juhászkutya. Amint ezt a nevet kimondja az ember, olyan ellágyult, simogatni kívánó kedve támad. Mert ez is a fajta kutya, akiről lélektani munkát lehetne írni; ennek híján pedig annyit róla, hogy ennél már a kötelességtudás odanemesedett, hogy neki magának szerez legtöbb örömet; okossága nem a tüntető, mogorva okosság, mint a buldoggé, hanem a derült, a nyájas. Szép keskeny fején a kétoldalt hosszúra elhúzott vonalú száj is olyan nevetőre áll; de az agátfelete, árnyalt szem is nevetően tekint ki a fehér és szemtüzes foltos vagy néha rőtbehajló, farkasszínű gerezna bozontja közül.

Minden juhász kettőt tart és tanít ki, egy a vezető-kutya, a másik a terelő-kutya. Így ügyelnek a nyájra. Mivel a tehéncorda nem olyan ugrós, szaladós kedvű, mint a juh, azokhoz csak egyet tartanak s hogy egy ilyen kutya micsoda rendelkező és executiv hatalom egy személyben, azt el nem tudom feledni egy jelenet látása óta. A legmagasabb skót hegynek, a Ben Nevisnek tövében a völgyet, a Glen Nevist szárnyas hangyák százezrei lepték el egy nap s a csordás látta, hogy száll rá a raj az ő bozontos fel-

földi teheneire. Kergette őket a folyóba, nem mentek. Erre odaszólt a kutyájának: Hajtsd! De előbb odahívta egy tehén mellé s rámutogatott vagy öt-hat hangyára a tehén szőrén. A kutya beleugratta a vízbe valamennyi tehenet. Az egyik csak a sekély vízben mártogatta magát tomporig, azután kijött. A csordás szólt a kutyának; az felugrott egy kidőlt fatörzsre s mivel gazdája a tehén nyakán és hátán mutogatta, hogy ott még hangya van: a gyönyörű állat gondolkozott egy ideig azzal a félrehajtott fejtartással, amit a kutyánál még a fanyar Schopenhauer is az intellectus legszebb kifejezései egyikének nevez, azután beugratta a tehenet újra, de most már mélyre és utána úszott folyton ugatva, míg csak a tehennek az orráig nem ért a víz. Akkor kieresztette.

De ha kötelességeiről tiszta fogalma van a collienak, van jogairól is. Mintha a „Britons, hold your own“ elvéből volna benn valami. Egy remek bundájú, tiszta fajkutya volt egy magános, idős barátnóm birtokában s a kutya sohasem volt boldogabb, mintha a nagy medvebőrön a kandalló előtt ülhetett, nézve a tüzet. (Ami különben itt a nyílt tűzhelyek hazájában annyira általános a kutyáknál, hogy öreg korára sok megvakul, mert örökké az izzó paraszat bámulja. S hogy nem a meleg kedvéért ül ott, kitűnik abból, hogy ha csak egy vékony japáni papír fényellenző áll is a kandalló előtt a lángot eltakarva, a kutyák már nem ülnek oda).

De visszatérve „Giant“-re, ennek a boldogsága nem volt zavartalan. Urnője odaköltözött családos testvérbátyjához s noha a kandalló elé a „Giant“ medvebőr szőnyegét terítették, a család nem akarta a kutyát odaszoktatni s mikor az állat, jogaiban érezve magát, először odatelepedett, nemcsak hogy elkergették, de bizony löktek is egyet rajta. „Giant“ felállott és harag nélkül, de félelem nélkül is, csak

varázsától ültem fel újra a kocsira, hogy folytassam a barkácsolást az erdő szívében.

Október 15-ével megszűnt az erdők koronás vadjárja a nemes vadászat. Békét élvezhetnek ők is. Szükségük is van rá. A tombolás elgyengítette, kimerültté tette a hatalmas állatokat. Vissza is húzódnak ösztönszerűleg a legelrejtettebb területekre s szomorú remeteségben igyekeznek kipihenni a farsangolás tobzódását. Ám azért végig-végig rezdül néha-néha még mindig egy-egy elkésett koronás Othello bőgő hangja, de mintha visszahangja volna az csak a nemrég elhangzott öblös orgonahangoknak.

De amíg az agancsosok békét élveznek, a tehenekre, üszökre felszabadul a tilalom ideje s nem is zárul be előbb, míg le nem merül az elaggott esztendő az örökkévalóságnak feneketlen tengerébe.

Kereselek köztük kedvemre valót. Nem kerül nagy fáradságba, hisz van elég. Nem is a vadászat izgalma esalt ki az erdő magányába, hanem a természet szeretete. Szeretem azt a hangulatot, mely átleng ilyenkor az erdőn. De ki is ne szeretné. A búbánatos költészet jobban meghatja a szívet, mint a vidám; most pedig ilyen poezis száll felénk mindenfelől.

Sóhajtozva bolyong a fáradhatatlan őszi, hideg szél a megritkult lombok közt. Amerre elvezet útja, megpróbál

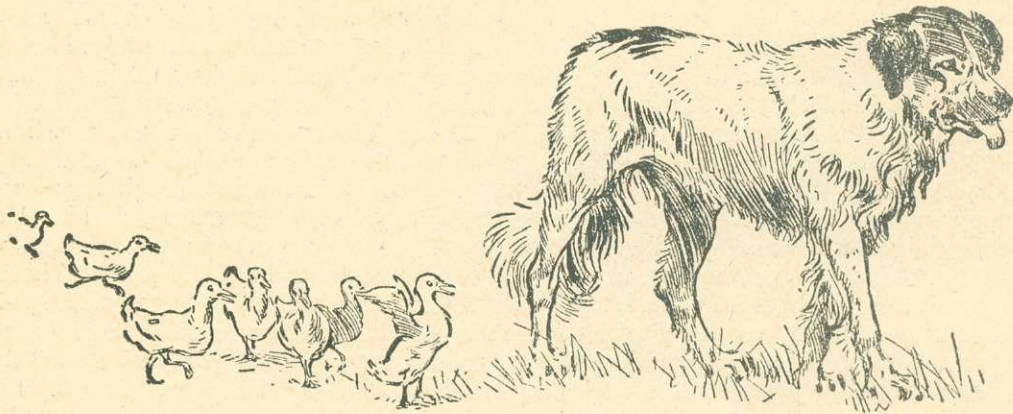
elfordulni a galy és zsörtölődve, szöszmötölve, zizegve neheztelnek a levelek, hogy már most tépi le őket, mikor még oly szép a világ, oly édes az élet. Szótalan megadással száll azután a sok levél le az avarra, mint valami pillangóraj, könnyedén, nesztelenül. A föld tele van már ezernyi ezer levéllel. Eltakarnak mindent, az utat, a lekonyult giz-gaszt, a csenevész bokrokat.

Ahol megritkul az erdő s nagy kaszáló ékelődik a fák közé, csillogó ökörnnyál leng hullámosan a napfényes levegőben. Repül-repül a finom selyemszál, míg fenn nem akad valami kórón vagy fán. Az azután úgy fest, mintha fel volna pántlikázva. Száz meg száz fehér selyemszál lobog abban az irányban, amerre a fuvalom tereli s jön hozzájuk mindig új. A földre lekonyult fű telistele van a földi pók szövésével; gyenge szem hullámozó víznek nézné a mezőt, melyen csillog-villog a tánczó napsugár. A levegőben napszálta felé tekintve milliónyi kis bogár, légy hártás szárnyának villogását látom, melyeket a verőfény kicsalt sírjukból. Csodálatos röpködés az. Czel-talan, tétova ide-oda szállás, mintha mámorosak volnának a vénasszonyok nyarának csiklandozó sugarától, mintha kéjutazás volna röpködésük, szállongásuk.

Megállítom a kocsit. Hadd merüljek el egyideig a vénasszonyok nyarának csodás szépségébe. Hadd süssön rám is a nap csiklandó sugára, hadd teljen be a lelkem

nézett egyenesen a sértőre, mintha azon elmélkedett volna: „*Engem kergetnek el innen? Hát tán nem mi hoztuk ide ezt a szőnyeget? De azért behúzódott egy sarokba, meglapult, fejét is eldugta, hogy jóformán maga is csak olyan volt, mint egy prémszőnyeg. Úrnője első nap el volt foglalva a rendezkedéssel s csak vacsora után telepedett le maga is a többiekkel a kandalló mellé. Amint a kutya a szövetséges hatalom jelenlétét észrevette, felemelkedett s önérzetesen fog-*

nagy humorista, Jerome mond egy helyen a kutyákról írt fejezetében a „*Novel Notes*“-nak, hogy nincs az az ember, aki kutyatörténetet hallva, ne mondaná azt: „Hát én velem meg mi történt“. Ugy, hogy mikor egyszer egy jólelkű pap meglátogatott egy haladkót s látta, hogy itt már úgymint minden hiába, el akarta beszélgetni vele az utolsó időt s valami kutya-történetet mesélt. A nagybeteg utolsó erőfeszítésével emelkedett fel: „Hát én velem meg mi történt egy-

lalta el helyét a szőnyegen. Azóta hat hónap telt el, de az egész idő alatt egyszer sem volt rá eset, hogy a kutya akár ha egyedül, akár ha a többiekkel volt a szobában, odafeküdt volna a szőnyegre, de amint úrnője belép, rögtön odatelepszik s megváltozott fejtartással néz a többiekre: „Most szóljon aki mer!“

Lám, a kutyatörténetekkel csakugyan úgy van az ember, hogy egyiknek az elmondása okvetlenül felidézi a másikat; szintén az jut eszembe, amit a

szer“. Az orvos intett azonban, hogy itt mindennek vége s mikor erre az agg lekipásztor megszorította a férfi kezét e szóval: „Viszontlátjuk egymást“, amaz még tudott ennyit mondani: „Jó lesz, majd akkor emlékeztessen a kutyára.“

Az angol természetrajzi és állattani társulat tagja, Rev. Theodore Wood beszéli, hogy a különféle állatfajok közt néha mutatkozó sajtáságos baráti viszonynak érdekes példáját látta egy angol majorban.

az élet ephemer voltával, gondolatával. Arzomat megmagsímogatja egy-egy selyemfonál, melyet felém sodort a szellő. S ha itt állnék egy ideig, fehér árvalányhajjal borítana be a fuvalom.

A nap egyre lejjebb szállt s indulásra készítetett.

Döcögve haladt előbbre-előbbre az úttalan úton a kocsi. Kisebbfajta tisztás tárult szemeim elé, melynek háttérben hatalmas nádas sötétlett haragoszöldjével. A tisztáson néhány óriás fa korhadt a földre dülve. Nem távolítja el őket senki, hadd legyen természetesebb színeze a tájnak, mely a vadra mindenestre megnyugtatólag hat. Most is ott áll egy őzike mellette s félénk kíváncsisággal néz a kocsira, mely mintegy húsz lépésnyire halad el lassan mellette. Meg sem ugrik, csak bizalmatlankodva kíséri szemeivel haladásunkat. Megnyugodott eltávolodásunkra, de most meg közelebb jutottunk egy csapat szarvashoz, mely a tisztás felső végén legelészett.

Fölemelték fejüket s félénk fordították nagy lapátfüleiket. A kocsi föltartóztatlanul haladt útján előre. Egyszerre csak megállt. Abban a pillanatban nagyot szökött az egyik tehén s a többi utána. De nem rohantak megszire. Megálltak s mit sem hederítve kocsinkra, újra legelészni kezdtek.

A kocsi újra megindult, de most már nem az úton, hanem befelé az erdőbe, hogy kellő lőtávolságra juthassunk.

A hepehupás talajon kényelmetlen a kocsikázás nagyon. A földön fekvő galyak, ágak ropognak, a kocsi pufog, ami a vad figyelmét korán fölkelti s gyanakodóvá teszi. De azért kitart, nem árul el nagy félelmet a kocsival szemben.

Cserkészetnél, mikor az ember gyalog jár, sokkal gyanakodóbb és félősebb itt is a vad, épúgy, mint a dombos, hegyes vidékeken.

Mintegy 90 lépésnyire közelíthettük meg őket.

Megálltunk s a következő perczben szólt a puska és zuhogott, harsogott a nád útjuk vonalán, ahogy eliramodtak.

Mikor elcsendesült minden s csak a szellő halk dúdolása hullámozott a levegőben, helyszínszemlére mentem, a lövés eredményét megállapítani. Megtaláltam a szökés helyét s ott a szőrt, a vért. Gyermekjáték volt a sebzett vad fölkeresése, mert bőséges vérfoltok mutatták az útirányt, amerre végerőlködésében elvágtatott.

A kocsis ki is fogta már az egyik lovat, hogy mindjárt kivontathassa a nádasból a megtalált vadat. Mehettem talán vagy ötven lépést, mikor rátaláltam a kimúlt vadra. Gyakorlott kezekkel látott hozzá a kocsis a kivontatáshoz s utána a zsigereleshez, csak a kocsira való feltevésnél gyűlt meg a bajunk, mert két embernek elég munkát, megerőltetést ad, a vadat a leeresztett

A kacsák, valahányszor úszni mentek, nagy rettegést álltak ki útközben, mert egy pulyka mindig megtámadta őket. Végre is egy óriási újfundlandi kutya megszánta az élehetetleneket: élükre állt; naponként kétszer elvitte fürödni, megvárta s visszavitte megint. A kacsák már harmadnap úgy tudták, mi következik, hogy valamennyien köréje álltak s erre a kutya megindult. Hazatérés után lefeküdt s ekkor az egész kacsacsoport odahúzódott mellé, hogy bozontos szőre melegen tartsa őket. Egy másik majorból értesítik ugyanezt a tudóst, hogy egy kutya megtámadott egy fiatal libát és szárnyát törte. De rövid idő múlva úgy megbánta, hogy odaadással vigyázott a libára s mivel a többi szárnyas üldözte a szegény nyomorékot s még enni sem hagyták: a kutya minden nap meghagyott valamit, zöldséget, kását, áztatott kenyeret a maga ebédjéből, mire a liba odament enni s a kutya örködött, hogy a többiek ne bántásák. Végre pedig, mivel aludni nem hagyták a többiek, a liba egészen oda-költözött a kutyaólba s ott élt békében mindvégig.

Egy híres sussexi istállóban egy pompás Godalming ménnek két protégéje van: egy sánta, törpe bantam tyúk és egy macska. A tyúknak zabot szór le; addig túrva orrával a zabot, míg abból lehull vagy egy maroknyi a tyúk elé; a macskának pedig megengedi, hogy a hátán aludjék s noha igen élénk, ficzánkoló állat másképp, ha a macska a hátán alszik, mozdulatlanul áll, hogy ne zavarja.

*

Mikor jó későn visszatér a városba az angol társaság, seregestől hallani a személyes tapasztalat nyomán elmondott állat-adomákat; — de itt mennél nagyobb úr valaki, annál kevésbé siet vissza a városba: — mindenki érzi, hogy a friss, de a fagypon-tig ritkán, néha egész télen le nem hűlő levegőben,

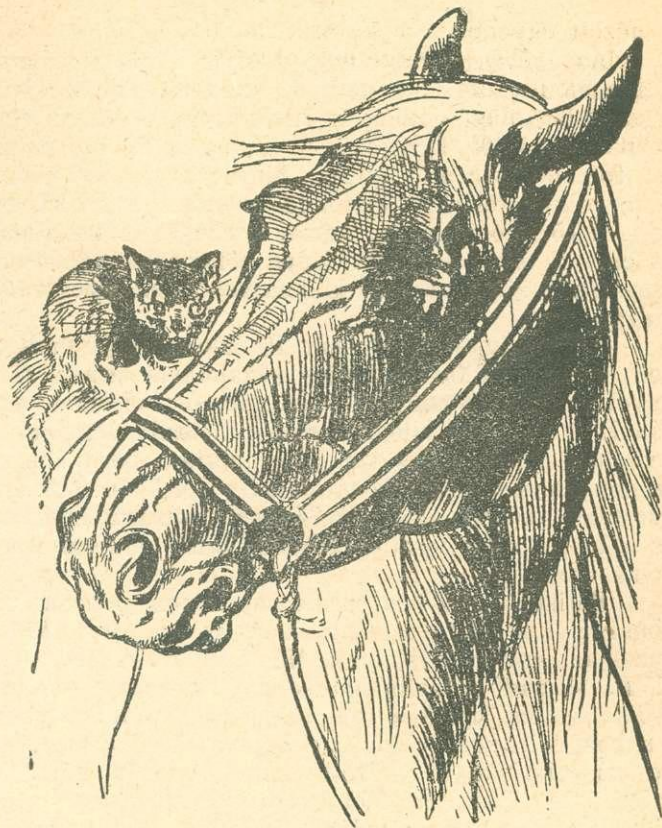
saroglyába emelni. Végre az is sikerült s így megindulhattunk visszafelé.

A nap lemenőben volt és szokatlan piros színt kevert a sápadozó ég szélére, mely egyre halványabban egész fejem fölé ért. Égő, tüzes korongja félig bemerült már a távoli erdőkhöz, azután, mikor félszemével nézett már csak vissza, egyszerre, mintha elnyelte volna valami, fejével lebillent a keken sötétlő erdőbe, mint valami sírba. A libegő báránnyelűk azonban még jó ideig élénk rózsaszínben ragyogtak, mint báli ruhák a lágy, leomló esipkék. A keleti égbolton pedig nemsokára megpróbálta egy-két csillag kinyitni éber szemét az aczélszürke kékségben.

És sikerült; hisz október vége felé már félórával napszállta után sötét van.

A laposokat vastagon megfeküdte a köd, mely, amint ráesett a megújuló hold halvány fénye, olyan volt, mint egy tejfehér tenger, mely megdermedt páracseppekkel fekszik széles medrében. Oly könnyűnek, lehelt-szerűnek látszott az egész, mintha csak hullámok fehér habjátéka volna. Különös kép volt. S az én fölhevült fantáziám szerette volna elhítenni velem, hogy a földképző idők kóválygó gőzfoslányainak volna ez maradványa, mely itt bolyong tán egész az idők végéig.

A hold a táj felett lebegett kiélt képével, hideg

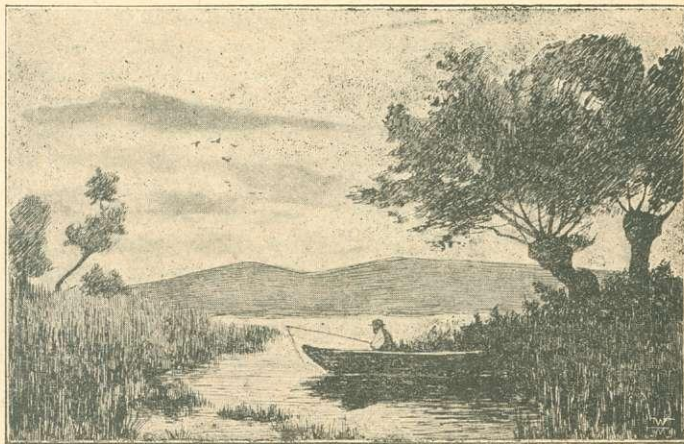

a zöld mezőkön, pihenő szántóföldek, bronzbarna bükkerdők, kékfekete fenyvesek között van az, amiről annyit lehetne annak idején elmondanunk: az angol falusi élet téli világa.

Gineverné Győry Ilona.

fényt szórva le a ködös világra s az erdei vadon letarolt sívárságával megadta a képhez a kellő háttérrel.

A csillagok, a gyönyörűséges éjszakák sziporkázó őrszemei egyre sűrűbben tüntek föl. Sötét, barátságtalan este lett. A terjengő köd azután befejezett mindent: elfogta a hold, a csillagok fényét s úgy körülfogott bennünket is, hogy semmit sem láthattunk. Rábíztuk magunkat a lovak ösztönére s így mégis csak szerenésesen hazajutottunk . . .

Anthropologiai adatok.

Az emberi testet alkotó elemek közül 8 szilárd, 5 gáznemű szabad állapotban; ez utóbbiak rendkívül összetömörült állapotban, a 70 kilogramm súlyú emberben levő 44 kgr. oxigén szabadon 28 köbm. teret foglalna el; a 7 kilogr. hidrogénnek 80 köbm. térre volna szüksége. Van még az emberben 22 kilogr. szén, 1,75 kilogr. mész; nemes érczet nem tartalmaz az emberi test, általában csupa olcsó anyagokból van összeállítva: bányászati kiaknázása nem fizetné ki magát.

A mi alkotó részek egy 70 kilogr. súlyú emberben vannak, 1200 tyúktojás tartalmával érnek föl; folyékony állapotban 98 köbm. gázt és hidrogént adnának, a mely 70 kilogr. erővel fölszálló léggömböt vezethetne. Annyi vas van az emberben, hogy 7 nagy szöveget lehetne belőle kovácsolni; a zsírjából 6 kilogr. gyertyát mártani, szénéből 65 nagy czeruzát gyártani és a benne rejlő foszfor 800,000 gyufa elkészítésére volna elegendő.

Párisból 1897-ben szenzációs anthropologiai újdonságul kelt szárnyra, hogy Lacroix professzor fölfedezte az ember kristályát. Megvizsgált ugyanis egy XVII. századból ólomkoporsóban fönmaradt emberi csontvázat és annak a feje belsejét egész kristálybarlanghoz lelte hasonlónak; a koponyaüregben 8 mm. hosszú tükristályok között ragyogó fehér gömbök, szferolithek feküdtek. Metabrushit kristály ez a mész-hidrofoszfat anyag, melyet 1807-ben Fourcroy és Vauquelin is fölleltek olyan csontvázon, mely a XI. századból származó kőkoporsóban nyugodott. Előkerül pedig a metabrushit kristály az Antilla-szigetek guano-tepein is, csontok bomlásterméke tehát, melynek kiképződéséhez az agyvelő is meghozza a maga anyagait, a szerves részeket és a foszforsavas meszet, de ilyen elváltozás, automineralizáció csak erősen elzárt hulláknál jön létre.

Méhében Éva leánya rendszeren egy gyermeket hordoz. Föltűnt tehát, hogy 1897. májusban Hódoson két hét alatt három asszonynak is született ikergyermeke. Többszörös gyümölcsözésre sem hiányzanak esetek. Poroszországban egy nippesi családnak bőségesen kijutott a gyermekáldásból. Egy oda való lakosnak a felesége 1895. februárban kettős, 1896. januárban hármas ikreket szült; második házasságban él az asszony és rendkívül egészséges. Első házassága is nagyon termékeny volt; 1890. februárban hármas, 1891. januárban kettős gyermeket hozott a villágra. Nem egymás után közvetlen következett 4 év alatt 10 gyermeke lett, azok közül jó egészségnek örvend 6. Szegeden egy fűrészgyári munkás családjában 1896. februárban született meg a 21-ik gyermek; 9 maradt az első feleségétől, 12 van a másodiktól és mind él.

Baja közelében, Szent Istvánon 1898. április végén egy asszonynak 3 fia született egyszerre és 1 leánykája; mind a 4 gyermek életképes volt. Csak régi orosz könyv mondhatja azt, hogy 1265. január 21-én Krakkóban Malgorata Werboszlavszka asszony egyszerre 63 élő gyermeket hozott a világra. Ugyanazon író szerint ugyanazon városban 1339-ben egy asszonynak egyszerre 12 gyermeke volt, 11 elhalt, de megélt az utolsó és püspök lett belőle.

1622-ben — írja Alvinczi Péter, — Micbán magyar gróf felesége botránkozva dorgált meg egy

koldús asszonyt, a kinek 3-as gyermeke született, — és ime ő neki nemsokára 7-es ikrei lettek. Szégyenletében el akart belőlök öletni 6-ot, de a férje titokban megmentette, 6 dajka melléjük állításával fölnevelte; megélt pedig mind a 7 és alapítói lettek Szatmárban virágzó 7 nemesi családnak. Felsorolja Alvinczi azok neveit is.

Legtöbb születés éjjel van, 1000 eset közül:

esti 6 órától éjfélig	253
éjfélről reggel 6 óráig	312
reggel 6 órától délig	249
déltől esti 6 óráig	186

Az ember értékét jelzi, hogy 1839-ben Braun Lajos a francia akadémiaától 3000 frankos erénydíjat nyert 42 emberélet megmentéseért, 1848-ban egy másik életmentő 52 emberért 5000 frankot kapott, 1861-ben Pierre Espagne 18 megmentett életért 2000 frank jutalomban részesült. Csekély díjak, de mégis emelkedik bennök az ember ára, mert 1838-ban egy élet 71 frankot, 1848-ban 96-15 frankot, 1861-ben már 111 franknál valamivel többet ért az akadémia részéről életmentés czímén kiadott jutalmazásban. Szibériában a khefszur népnél az agyvelőig ható koponyabeérés ára 15 tehén, a csonttörése 5 tehén, kisebb testi sértesése 3 tehén, a homlokszúrásért 3 kos a birság.

1629-ben egy török fogoly átlagos értéke 950 ezüst tallér volt, azonfölül 2 fölszerelt paripa és több darab kósó.

Az emberi agyvelő átlagos súlya 1.3 kilogramm, de mivel kimagasló, tehetségesebb embereké ezt erősen meghaladja, szokás összefüggést keresni az értelmi tehetség és a nagy agybeli súly között. Hires férfiak agyvelő-súlya:

	éves	gramm
Grote történetíró	75	1403
Dante, költő	56	1420
Dupuytren, orvos	58	1440
Broca, anthropologus	56	1484
Gauss, mathematicus	75	1490
Helmholtz, fizikus	73	1500
III. Napoleon, államférfi	65	1500
Vajda János, költő	70	1500
Webster, államférfi	70	1520
Morny, államférfi	50	1520
Dirichlet, fizikus	54	1520
Spurzheim, orvos	56	1560
Schiller, költő	68	1580
Kant, böleselő	80	1650
Thackeray, író	50	1660
Abercromble, orvos	64	1780
Cuvier, természettudós	63	1830
Bismarck, államférfi	83	1867
Turgenjew, író	65	2020
Byron, költő	36	2238
Cromwell, államférfi	59	2333

Föltűnően kis agyveleje volt Nagy Frigyesnek; kisebb, mint az európai népeknél az átlagos 1372 gramm, mely oknál fogvást nem lehet egyedüli mérleg az agyvelő súlya az értelmi képességek megítélésében. Az elért évek is figyelembe veendő, mert az agyvelővel sorvad, fogy az agyvelő; miért föltehető, hogy magasabb korban elhalt emberek súlyosabb agyvelővel dolgoztak. A khinaiaké 1430 gramm, az észak-

amerikai négerké 1331, az afrikai négerké 1218, a hinduké 1171 gramm. Meglepő kis agyveleje volt még a következő nagy embereknek:

	éves	gramm
Gambetta, államférfi	39	1314
Hermann, filologus	51	1240
Hauszmann, mineralogus	77	1230

Tanulságos az emberi koponya belüregének is a térbeli összehasonlítása köbcentiméterekben.

az ausztráliai	1228
a hottentotta	1230
az óceániai néger	1250
a malaji	1328
a khinai	1345
IX századi párisi	1404
XII. századi párisi	1425.9
a kaukázai faj általában	1427
XIX. századi párisi	1484.2
a germán	1534.1
az angol	1572.9

Egy angol kalapos, ki Gladstone miniszternek utazó sípkát ajánlott föl ajándéknak, összeállította több híres ember fejméretét. Vilmos császár kalapbősége $6\frac{7}{8}$, a walesi hercege 7, Gladstone, Burns, Dickensé $7\frac{1}{8}$, Thacherayé $7\frac{2}{9}$. Legkisebb feje van Chelmsford lordnak ($6\frac{1}{4}$), legnagyobb John Hume parlamenti tagnak ($8\frac{1}{2}$). Ehhez legközelebb áll a yorki érsek és Oconnell ir parlamenti képviselő 8 fejbőségi számmal.

Egy angol orvos mondja, hogy a felnőtt ember átlagos testsúlya 70 kilogr., a csontvázé 7 kilogr., a csontjainak száma 240; maga a csontváz 2.5 etméterrel rövidebb, mint az egyén, a kié. Párisba 1897-ben egy 24 éves ember 2.19 m. magasság mellett 178 kilogr., súlyú volt, a hüvelykújja elfödött egy ezüst forintost, a cipőinek a csodájára jártak, ha kirakattak látták. Mutogattak Budapesten 1899. augusztusban egy 19 éves fiatal embert, a ki 2.48 m. magasság mellett 170 kilogr. súlyú volt. Valóban csoda, ha csakugyan oly magas. A Németbirodalom hadseregében egy katona 1.05 m. magas, egy másik 2.07 m., a harmadik 2.11 m., Plüskow őrnagy azonban 2.18 m. magas szál férfiú. Berlinben Virchow tanár kabinetjében bemutatta magát 1900. januárban Wilkins nevű angol, ki 1874-ben született és 2.45 m. magasságot ért el a testi fejlődése.

Törpe ilyen méretekkal szemben az indián néptörzs, a melyet 1897-ben a Rio-Negro forrásvidékén fedezett föl Sullivan; a férfiai átlag 1.4 m. magasak, a női még kisebbek. Már a XVIII. század végén halott felölök Humboldt is, de a létezésüket mesének tartotta.

Dr. Krause Bonnból azt törekszik kimutatni, hogy az európai ember nem törpül, nem satnyul. Ugy szól pedig, hogy a régi római katonák mérete 172 cm. volt, a fönmaradt csontvázak átlag nem mutatnak a mainál fejlettebb nagyságot, a pajzsok, pánczélók, fegyverek hasonlóképp a mai emberek méreteihez és erejéhez illenek. Hogy több állam a katonai magasságméretet leszállította, oka abban van, hogy az általánosított védkötelezettség mellett több katonára van szükség.

(Folytatás következik)

Érdekes fészkek.

Az ornithologus vagy oologus kutatásai közben gyakran akad feljegyzésre érdemes jelenségekre. Magam is néhány, főként a madarak fészkelésére vonatkozó érdekesebb megfigyelésemről akarok most az alábbiakban e lap hasábjain számot adni.

A fészkek megválasztásánál a legtöbb különlegeséget — megfigyeléseim alapján — a töviszúró gébics (*Lanius collurio* L.) árulja el. Három érdekesebb fészkelhelyet említek. A tavalyi év júniusának végével, Sárpöntöle pusztá határában egy gólyafészkek aljában találtam fészket. Ez a gólyafészkek és egy kiálló tuskó közt foglalt helyet, 5 fiókéval. Csodálatos, hogy míg a gébics a szintén zsellér verebek fészkeit kirabolta, lakóit elűzte, addig a gólya, fészkekrabló létére, a gébicset nem bántotta. A másikat vagy nyolcz évvel ezelőtt találtam a székes-fehérvári „hosszú“-temetőben, egy vastag koszorú közepén vájt mélyedésben. Az érdekes fészkelhely azonban nem maradt sokáig a sírkövön, mert pár nap után új koszorú díszítette a követ, a fészkes meg bizonyára a temető árkába vándorolt. A harmadik nem kevésbé érdekes gébicsfészket újabban fedeztem fel a Csala és Pákozdi közti hegyek között. Itt egy törpe, lapos galagonyabokor tővében, a pusztá földön a gyökerek közt volt a lapos fészkek, bizonyára a második költés négy tojásával, hasonlólag Hegyemeghy Dezső úr herkályerdei gébicsfészkeihez.*

Második helyen a földi tyúknak (*Pratincola rubetra* L.) a jelen év júniusában talált fészket említem, mely a létért való küzdelemben ugyancsak megállhatja helyét, fényes világot vetve a kis madár szellemi képességére. Ez a fészkek ugyanis nem a pusztá földbe volt vájva, mint a földityúk-fészkek rendszeren, hanem egy erősebb fűtorzson feküdt. A fűtorzs szélén egy tavalyi kukoricaszár állott. Ennek a kukoricaszárnak két alsó széles levelét használták föl a kis madarak a fészkek burkolására, két oldalról hozzá szövefonva úgy, hogy a fészkek teljesen fedve, elrejtve volt, akár csak a szövő madarak fészke. A földi tyúk fészket rendszeren árokpartba vájja s így a part föléje hajolva védi a fészket nemcsak el-lenségei, de az idő viszontagságai ellen is; a jelen esetben a kis madár ezt a parti boltzatot imitálta kitűnő sikerrel.

Nem érdektelen a múlt év május végével az iszkaszentgyörgyi remíz egy kis fecsémétjén talált szarka (*Pica pica* L.) fészkek sem, mely a néhány újni vastag fécskának tetején, a földtől mintegy 1.50 m. magasságban hintálódott és négy fekete csőr kacsintott ki belőle. Már maga a

*) Lásd „A Természet“ V. évfolyam XVII. számát.

fészek alacsonysága is szokatlan, különösen itt, hol mindig járnak-kelnek, holott a szarka félénk, gyanakodó.

Ámde ez a szarka bizonyosan a miveltebbek közé tartozott, mert megbízott az emberek jóindulatában, erre és nagy kémlésre vallott maga a fészek is, mely bár veszedelmesen ringott szélfuvallatra a gyenge fácskán, mégis kellemes bölcsőnek kínálkozott mind neki, mind fiai számára. De a legmeglepőbb a fészek fedője volt. A szokott ágernyő helyett ugyanis egy rossz szalmaföveg volt a tető, mely vékony ágacs-kákkal szilárdan volt a fészek fölé erősítve. Először mosolyogva valami jóindulatú ember ajándékának néztem, de minden kétséget kizárt ama gondolatom, hogy ha a kalapot nem ők illesztették oda, úgy okvetlen más rendes ernyőt kellett volna építeniök, ami pedig nem volt, hanem a kalap egész szarkaügyességgel volt a fészekhez hozzáfűzve.

A legkülönösebb és legmeglepőbb fészekhelyet az ökörszemnél (*Troglodites troglodites* L.) fedeztem fel. Egy péthi kirándulásom alkalmával, a hegyek közt egy galagonya-sövényen vonta magára figyelmemet ez a maga nemében valódi különlegesség. A sövény tuskéin ugrándozva, pajzánul kacsingatott felém fényes barna szemeivel a hím, majd ismét eltűnt s amint a sövényt kutatni kezdtem, egyszerre csak mindkét kis madár előtűnt, aggodó röpködéssel szálltak körül, a tojó egész közelemben egy túskeágra szállt és hevesen cserregett. Bizonyára fészük van itt, gondoltam s a sövényt szorgalmasan kutatni kezdtem. Hasztalan. Már vagy egy órája kerestem a fészket a szúrós ágak közt, de nyomára még sem akadtam. Reményt egyedül a kis madarak folytonos otléte s kitartó nyugtalansága öntött belém. Hiába, bár a sövény minden részét pontosan átkutattam — a fészek sehol. Félrevonultam hát, figyelve a madarakat. Az anyamadár ment elől, halkán cserregve utána a hím. A sövény egy pontján a föld felé ereszkedtek. Ezt a helyet jól megjegyeztem magamnak. Amint tovább álltak, odasiettem s a gyökerek közt kutattam. Itt sincs eredmény. Amint a leveleket hányom, egyszerre csak egy koponya ötlük szemembe. Világosság támadt

agyamban. Egy jó nagy kutyakoponya volt. Fölkaptam s kimásztam vele a sövényalól. Az ökörszemek utánam a leghevesebb, legélesebb czerregéssel. A szemüreg nyílásán át láttam, hogy a koponya telve fűszálakkal. Tehát itt a fészek. De tartalmához az erős burrok miatt nem lehetett hozzáférni. Feltörtem hát a koponyát — mint a diót. Kiemeltem a fészket. A finom pelyheken egy kis tojás hengergődött. Ez szépen preparálva

gyűjteményemet díszíti. A madárvilágban sokszor megtörténik, hogy a szorgalmasan építő madárpár elkészített fészkebe hirtelen váratlan vendégek jönnek, vagy hasonló fajúak mint maga a madár, vagy mások, melyek a szorgalmas állatokat kilesik s mikor fészük elkészült — mert maguk tán nem érznek elég hajlamot a fészek építéséhez — őket megrohanják, fészükből kiűzik s azt a maguk számára foglalják el.

Hogy a veréb mennyire szereti a fecskéfészket, hogy mindig kész szemtelenül elfoglalni, mindenki tudja. Am hogy ez neki ritkán sikerül, az megint bizonyos. Az odahagyott fecske, gólya, szarka stb. fészket a veréb azonnal elfoglalja. Tavaly nyáron, Csákvár mellett a Forna pusztán egy magas galambdúczot figyeltem meg, melyből a verebek a galambokat elűzték; a dúcz minden rekeszét fészkelő verebek foglalták el.

Pedig az ilyen fészekből való kiűzések rendkívül károsak, a mennyiben a kiűzött, legtöbbször hasznos madár többé visszatérni a helyre nem fog s így a kártékony kiűzők szaporodnak. Erre több példával lesz alkalmam rámutatni. Így a Forna pusztai galambdúczból a verebek által behordott szalmát — egész kis boglya volt — kidobálták, fészüket szétdúlták, a dúczot kitisztították és várták bele vissza a galambokat. Azok nem jöttek. Új dúczot kellett nekik építeni, míg a régit pár nap múltán ismét a proletár veréb had foglalta el.

A fészekből való kiűzésnek azonban sokkal károsabb következményei voltak a Gaja menti fűzes varjaira nézve. Ugyanis a tavalyi év májusában a fűfákon levő vetési varjú (*Corvus frugilegus* L.) fészkekből — melyekben még az előző héten varjuk voltak — a legnagyobb meglepetésemre vércsék (*Cerchneis tiennunculus* L.) röppentek ki. Tovább mentem — mindenütt vércsék. Megnéztem néhány fészket — vércsetojás volt már bennük. A vetési varjuk szőreszálán mind eltűntek. A vércsék elűzték őket. Elmentem egy hét múlva, el egy hónapra rá, de a vetési varjak csak nem jöttek vissza. Sőt mi több, ez idén már a régi, vagy 200 fészekből álló varjutelepen egyetlen egy vetési varju sem költött, más vidékre vonultak, hol tán békés nyugalmaikat nem zavarja a vércsék lármás hada. És mi lett az eredmény? Amíg az előző években a Gaja menti rétet egerektől, pondróktól, férgektől stb. a vetési varjak szorgalmas serege mentesítette, addig most az azelőtt oly szép madárvilágot produkáló helyen elvéve akad egy-egy vesztére oda tévedt czinege, légykapó, mert a vércsék — dacára általánosan kikiáltott hasznosságuknak — a kis éneklőmadarakat teljesen kipusztították vagy elűzték, melyet néhány innen került vércsegyomor tartalmával világosan tudok bizonyítani.

De még tovább megyek. A múlt év jun. 20-ika körül, a Gaja mellett, beljebb egy réti úton egy elszáradt magas nyárfa tetején levő gólyafészket figyeltem, melyben fiak voltak s a szülők kigyót-békát vittek számukra. Négy napra rá utam ismét arra vitt. Már messziről láttam, hogy madár áll a fészek szélén, csak hogy az a madár nem gólya volt. Vércsék foglalták el ezt is, a hím ott függögetett a fészek fölött. A vércséknek ily nagy szemtelensége, vakmerősége bámulatba ejtett. Még máig sem tudom magamnak megmagyarázni, miként foglalták el a gólyáktól a fészket, mint csináltak a gólyafiakkal?

Még egy rendkívül szép és érdekes fészektolvajlásról akarok megemlékezni. Tavaly történt. Egy zöldharkály (*Picus viridis*) párt figyeltem pár nap óta, fészket ácsoltak maguknak. A fészeklyuk s bizonyára a böleső is már készület előtt állott. Ügyes-bajos dolgaim csak mintegy másfél hét múlva engedték meg a fészekhelyhez való kísétálást. A fészekfához érve, kíváncsian kopogtattam meg a fa derekát. Szinte megijesztett a lyukból kiröppenő madár, mely egy erős „kvar“ kiáltást hallatott s a közeli füzek közt eltűnt. Az első benyomástól felocsúdva megállapítottam, hogy a kiröppent madár nem a zöldharkály, hanem a hozzá hasonló gyönyörű kéktollú szalakóta (*Coracias garrula* L.) volt. Tehát a mély lyukat, melyet a zöldharkályok hosszú ideig ácsoltak, egyszerre a szalakóta foglalta el. De mégsem voltam benne egészen bizonyos. Azért tovább mentem, egy óra múltán ismét visszatértem, most már erősen figyelve a lyukat. Megkopogtattam a fát — az eredmény az előbbi. Gyorsan felkúsztam, vállig benyújtottam kezemet a bölesőalakú mély lyukba s a fenékről, a pusztá forgácsokról három tojást húztam elő. Ezek a tojások szép hófehérek, síkos héjúak voltak, egyik végük egészen tompán lemetszett, másik hegyesebb. Hossz: 37 mm. Sz. 28 mm. Minden kétséget kizárva szalakóta tojások. Az anyamadarat is felleltem, bent ült a rétbén egy alacsony fán, csöndesen. A tojások kissé kotoltak voltak.

Az érdekes fészkek leírásánál nem hagyhatom végre megemlékezés nélkül a Sz.-Fehérvár határában talált holló- (*Corvus corax*) fészket. Ez annyiban érdekes és rendkívüli, mert mint tudjuk, a holló dunántúl nem igen található, még kevésbé fészke. Ez a hatalmas fészek öt évvel ezelőtt a Gaja felső folyása mellett levő három óriási nyárfa egyik villámsujtottjának tetején foglalt helyet. Mindenki csodálta a nagy — átmérője lehetett egy méter is — vastag ágakból tákolt fészket, melyet kiszedni a megmászhatatlan fáról lehetetlen volt. Egy vasárnap délután hozták a híret, hogy a fa meggyuladva, kidőlt. Valóban, még az előző nap éjjelén rakott égő taplót a hatalmas fa aljába egy szenvedélyes madarász, hogy a már röpképes hollófiakat megszerezze. A fa ki is dőlt, de a hollófiak még idejekorán megmenekültek. Ez volt az első és utolsó eset, hogy hollót láttam Fehérvár környékén.

Fabián Gáspár.

Reptiliákon való operációk.

A soha ki nem meríthető természetet folyton fürkészi a mindent tudni vágyó emberi elme.

Fürkészésének nincs is mindig valami nagy fontossága az életben, csupán a kíváncsiság vezetí vagy néha a szánalom.

Bármi vezetí is, eredménye mindig szép, mindig hasznos. Az alábbiakban fogjuk látni, mikor a szánalom vezetí az illetőt, hogy nyomorult beteg állatokat, a reptiliákat a szenvedéstől vagy esetleg a biztos haláltól megmentse.

Tofohr Ottó német zoologus az, aki ezeket a műtéteket végezte a reptiliákon.

Ő folyton tartott csupán kedvtelésből magánál kü-

lönféle reptiliákat s midőn azokon kóros tüneteket észlelt, megoperálta s eredménye mindig sikeres volt.

Kertjében volt szabadon egy görög teknősbékája, melyet megtámadt éjjel egy patkány, amely a szegény állatnak hátulsó jobb lábáról az összes húst lerágta egész a törzsig. Ily nyomorúságos állapotban találta másnap reggel a teknősbékát.

Lábából csupán a lábszárízületek, csuklók maradtak meg, a miket mozgás alkalmával a megcsontítás következtében fáradtan húzott maga után. Igen nagy kínokat állott ki, amint az a tünetekből látszott. Igyekezett esonka lábait minden behatás elől elrejtetni, idegen tárgyakkal földvén azt be. Menése közben, ha ezek a sértett részei csak valamelyes lökést kaptak is, fájdalmasan rándultak össze. Elhatározta tehát, hogy megoperálja őket. Az operációt a következőleg hajtotta végre. Valami finomabb csiptetővel a csontot, mindjárt a törzs tövénél lecsipte s az így keletkezett sérülést naponként mosogatta 2°/o-os borvizzel. Eredménye az lett, hogy az állat így a három lábón sokkal könnyebben járt, mint mikor a negyedik csak ott lógott.

Nagy frisseséget az amúgy is lusta állat természetesen nem fejtett ki, hanem még úgy is elélt nála két évig.

Kameleonjai közül egynek meg, nem tudni miért, a jobb első lába teljesen merev lett, úgy hogy nem is tudta mozgatni, csak úgy húzta.

Próbálta masszírozni, próbálta kenőccsel kenni, de mind semmit sem ért. Ha menni akart, a földet kaparta hátsó jobb lábával, azzal akarván magának lendületet adni. Szinte kéz gyanánt használta ezt. Mikor már nem nézhette tovább a kínlódást, újra az amputációhoz fordult; úgy hogy három lábán legalább továbbra is tudjon járni. Hogy a nagy vérzést megakadályozza, igen erősen lekötötte a beteg tagot s egy éles ollóval egyszerűen elvágta. — Nem tudom, hogy vajjon nem lehetett volna-e úgy segíteni, hogy az illető megbénult lábán vágást vagy szűrást eszközöltünk volna. S így megmaradt volna a negyedik lába is.

Az állaton fájdalmat nem lehetett észrevenni a műtét alatt. Csekély vérzés állott be ugyan, de a kötés következtében csakhamar megszűnt. A sebet, mint az előbbi esetről is, borvizzel mosta és tapasztal beragasztotta. A seb csakhamar behegedt, amikor a kötést és a tapaszt is levette. A megmaradt három lábón igen jól tudott menni s hogy jól érzi magát, legjobban igazolta a jó étvágya. Az operáció után még 6 hónapig élt.

Egy másik kameleonjánál meg azt vette észre, hogy a farkának a fele teljesen érzéketlen és száraz s úgy meg volt görbülve, mint a horog. Ez akadályúl szolgált nagyon, mert minden tárgyba beleakadt s ki akarván szabadulni, kaparni, ugrálni kellett neki. Levágta tehát ezt az érzéketlen részt. A fark ezután már nem nőtt ki. Ugyanezt az esetet tapasztalta még a Stello vulgarisnál is.

A gyíkok lábfejének lehullását a következő módon akarta ellensúlyozni.

Ez a betegség, mint az már ismeretes, azzal kezdődik, hogy a karmok kezdenek lehullani. S mikor már

lehullottak, lecsik maga a lábfej is. És így a szegény állat csak épen hogy nagy kínnal mozog csonka lábaival.

Ennél a betegségnél a lábon nem lehet valami kimondott sebet találni, hanem van ehelyett egy képződmény, amely magát a lábába befészkel s úgyszólván lemarja lába fejét s karmait. Mikor ez a betegség kezdődött legelőször is egy zöld gyíkon (*Lacerta viridis*), levágta, de látván, hogy ez nem épen a legsikeresebb eredményt nyújtja, lábának egy darabjával vágta le s ezt a sebet pokolkő-oldattal áztatta s minden tagját még napokint kreolin-oldattal mosta. Tovább ez a betegség nem terjedt s 4 hónapig figyelte még, hogy nem újul-e majd ki. Nem újult ki s így a betegség minden nagyobb operációk nélkül is elmúlt.

Ebből a néhány példából láthatjuk igazolva fenti mondásomat, hogy az eredmény majdnem mindig sikeres.

Remélhetőleg akad e nemes törekvéseknek még számos követője, akik talán még nagyobb szerű operációkra is hivatva lesznek.

Molnár Albert.

Megfigyelés.

Két nagyon érdekes jelenetnek voltam a nyáron szemtanúja. A kopácsi révparton sétálgatva, egy szép feketetokás veréb keltette fel figyelmemet, mely a víz szélére repülve, nagy kortyokban nyelte a vizet egy hatalmas katonabéka közvetlen szomszédságában. Csodálkoztam, hogy a béka nem ugrott a vízbe a veréb odaszálltakor; de csakhamar több okom volt a csodálkozásra. A béka ugyanis ráugrott a verébre s magával rántotta a vízbe. Odszaladtam a helyszínére, de bizony nem láthattam semmit, mert a küzdelem nyomán nagyon felzavarodott a víz.

Néhány nappal később ugyanott kotlós tyúk vezette néhány napos apró csirkéit. Az egyik nagyon közel járt a vízhez. A békák útjuk vonalán be-beugráltak a vízbe. Egyszerre azonban azt veszem észre, hogy a víz mellett járó piczi csirke vergődik, csipog s hogy egy nagyfejű béka rángatja beljebb a vízbe s mélyebb helyre érve, lerántja a víz alá. Jó ideig vártam, hogy vajjon el fogja-e eresztetni a béka zsákmányát, de bizony hiába vártam...

Glück István.

Szerkesztői üzenetek.

G. R. úrnak. *Daru*. — Őszszel lövik. — Néha.

S. G. úrnak. — Nem ismerjük, hallottuk ajánlani.

Főerdész. A beküldött pillangó neve: *Vanessa urticae*.

Mindkét faj áttelel. Ismeretes.

Gy—r. — A kéziratot megkaptuk, köszönjük, de csak tavasszal fogjuk közölni. Tárcazt kérünk. — Kétszer.

J. L. úrnak. — Észrevettük mi is. Általános.

V. P. úrnak. — A megfigyelés helyes és érdekes. Közölni fogjuk.

Lapunk tisztelt Olvasóit kérjük, hogy a most kezdődött VII. évfolyamra való előfizetési díjat mielőbb beküldeni sziveskedjenek, nehogy a lap szétküldésében zavar támadjon és tudhassuk, kik az előfizetőink a jövőben is.

Egy négy oklevéllel kitüntetett, 5 éves, tiszta fajú **Ir Setter**, apaállat, 340 koronáért eladó. A fényképet kívánatra megküldhetjük. — Czim a kiadóhivatalban.

„A Természet“ VI. és előbbi évfolyamaihoz való **bekötési táblák** intézetünkben megrendelhetők, darabonként 2 koronával.

A tisztelt vadászközönség szives figyelmébe ajánljuk

PREPARÁLÓ INTÉZETÜNKET.

Gondos, művészi preparáció, természetihű kivitel, tartós munka, jutányos árak.

Vasuti szállítmányba nem szabad levelet tenni; czélirányos ügy a szállítólevélre mint a csomagra ráírni: „Friss állat kitémésre“.

Az állatok lehetőleg friss állapotban és nyúzatlanul küldendők be annak megjelölésével, hogy miképen kívánják azok preparálását (állványra, falra, szőnyeg, falli dekoráció, tablettára, nyitott vagy csukott szárnyal, stb.) Nagyobb emlősök, (pl. medve, zerge, farkas, stb.) kizsigerelendők; csak 10 kilónál nehezebb csomagok küldendők vasúton (gyorsárúként). Pontos címet és esetleg a vasuti állomás megjelölését kérjük.

Dr. Lendl Adolf preparatóriuma

Telefon 194.

Budapest, II., Donáti-u. 7.

Telefon 194.

Intézetünkben kapható könyvek:

<i>Lendl</i> , Allatok kitéméséről,	3 kor. — fill.
<i>Kohaut-Lendl</i> , Mikroszkópi gyakorlat elemei, 2 kötet	9 „ — „
<i>Kohaut</i> , Madármeghatározó	4 „ — „
<i>Méhely</i> , Magyarország denevérei	10 „ — „
<i>Lakatos</i> , Császármadár	4 „ 60 „
„ Vadászhit	— „ — „
„ Vadászati és Madarászati Emlékeimből	6 „ — „
„ Nappali orvmadarak	3 „ — „
<i>Györffy</i> , Növénygyűjtés	— „ 60 „

Fészkelő házikók.

1. *Czinegének, csuszkának, kerti rozsdafarkának, kis harkálnak, nyaktekercsnek, örvös légykapónak és fakúsnak* való házikó darabja **60 fill., 10 darab 5 kor.**

2. *Szürke légykapónak, házi rozsdafarkának, barázdabillegetőnek* való házikó darabja **50 fill., 10 darab 4 kor.**

Erre vonatkozó megrendeléseket az

„Állatvédő Egyesület“ Kőszegen

készségesen elfogad.

A vonatok indulása Budapest k. p. udvarról.

Érvényes 1903 október hó 1-től.

Dél előtt				Dél után					
vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	hová	vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	hová
28	6:20		szv.	Triest, Nagy-Kanizsa	944	12:00		tszsz.	Kis-Kőrös
604	6:50		gy.v.	{Gyulafehérvár, N.-Szeben, Kolozsvár, Tövis, M.-Sziget	8	12:20		szv.	{Győr, Bécs
10	6:50		sz.v.	Bécs, Graz	310	12:35		"	{Szombathely
302	7:10		gy.v.	Ruttka, Berlin	320	1:30		"	Hatvan, Miskolcz
906	7:15		sz.v.	Belgrád, Brod	504	2:00		gy.v.	Gödöllő
402	7:25		gy.v.	{Kassa, Munkács, Máramaros-Sziget	602	2:15		"	{Kolozsvár, Tövis, Szatmár-Németi
1302	7:30		"	Fehring, Graz	4	2:15		"	Arad, Bukarest 1)
1508	7:35		sz.v.	Kassa, Csorba	510	2:20		szv.	{Bécs, Páris, London, Fehring
318	7:50		"	Gödöllő	20	2:25		"	Szolnok
1002	8:00		gy.v.	{Zágráb, Fiume, Turino, Róma, Pécs, Vinkovce	404	2:35		gy.v.	Bicske
606	8:10		szv.	Arad, Brassó	904	2:40		"	Kassa, Lemberg
1006	8:15		"	{Zágráb, Fiume, Pécs Brod	312	2:40		szv.	{Bosna-Brod, Belgrád, Konstantinápoly
408	8:35		"	Munkács, M.-Sziget	1902	3:00		gy.v.	{Pécs, Eszék, Gyékényes
2	8:50		gy.v.	Bécs, Graz	910	3:10		szv.	Szabadka
506	9:00		szv.	{Kolozsvár, Brassó, M.-Sziget, Stanislau	1022	3:00		vv.	Adony-Szabolcs, Paks
306	9:35		"	Ruttka, Berlin	304	3:30		gy.v.	Ruttka, Berlin
					16	4:30		szv.	Győr
					308	5:20		"	Ruttka, Berlin
					508	5:45		"	Kolozsvár, Brassó
					322	5:55		"	Gödöllő
					314	6:25		"	Hatvan
					1004	6:50		gy.v.	{Zágráb, Fiume, Róma, Nápoly
					1706	7:05		szv.	M.-Sziget, Stanislau
					22	7:25		"	Bicske
					1510	8:10		"	Kassa, Csorba,
					1008	8:30		"	{Zágráb, Fiume, Pécs, Bosna-Brod
					502	9:15		gy.v.	{Kolozsvár, Bukarest Stanislau
					406	9:40		szv.	Lemberg, Kassa, M.-Sziget
					1304	9:40		"	Fehring, Graz
					608	10:00		"	Arad, Brassó
					908	10:10		"	Belgrád, Eszék, B.-Brod
					12	10:30		"	Bécs, Sopron
					328	11:10		vv.	Ruttka, Miskolcz

1) Bezárólag november 15-ig, azontul csak Brassóig közlekedik.

A vonatok érkezése Budapest k. p. udvarra.

Érvényes 1903 október hó 1-től.

Dél előtt				Dél után					
vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	honnan	vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	honnan
645	5:00		t.szsz.	Mária-Radna, Arad	319	12:15		sz. v.	Gödöllő
327	5:20		v. v.	Berlin, Ruttka	7	12:30		"	{Im. Bruck, Szombathely, Győr
1707	5:45		sz. v.	Stanislau, M.-Sziget	301	12:50		gy. v.	Berlin, Ruttka
607	6:10		"	Brassó, Arad	903	1:05		"	{Konstantinápoly, Belgrád, Bosna-Brod
47	6:15		t.szsz.	Bicske, Gyékényes	601	1:10		"	{Bukai ost., 1) Arad {Gyékényes, Eszék, Pécs
405	6:35		sz. v.	{Lemberg, Kassa Máramaros-Sziget	1901	1:30		"	Lemberg, Kassa
11	6:40		"	Bécs, Triest	401	1:30		"	{London, Páris, Bécs, Fehring
907	7:05		"	Belgrád, Bosna-Brod	503	1:50		"	{Tövis, Kolozsvár, Szatmár-Németi
507	7:10		"	Brassó, Kolozsvár	313	3:10		sz. v.	Hatvan, Szerencs
1303	7:25		"	Graz, Fehring	321	5:35		"	Gödöllő
317	7:25		"	Gödöllő	15	6:35		"	Győr
309	7:35		"	Hatvan	505	6:40		"	{Brassó, Kolozsvár Stanislau, M.-Sziget
501	7:50		gy. v.	Bukarest, Brassó	905	6:55		"	Belgrád, Brod
1021	7:50		v. v.	Paks, Adony-Szabolcs	305	7:00		"	Berlin, Ruttka,
1005	8:10		sz. v.	{Fiume, Zágráb, Bosna-Brod, Pécs	3	7:15		gy. v.	Bécs, Graz
1509	8:15		"	Csorba, Kassa	605	7:20		sz. v.	Brassó, Arad
311	8:45		"	Hatvan	1007	7:55		"	{Fiume, Zágráb, Brod, Pécs
1003	8:50		gy. v.	{Torino, Róma, Fiume, Zágráb	407	8:30		"	Munkács, M.-Sziget
13	9:05		sz. v.	Győr	1507	8:50		"	Csorba, Kassa
509	9:15		"	Szolnok	1001	9:05		gy. v.	{Turin, Róma, Fiume, Zágráb, Vinkovce, Pécs
307	9:45		"	Berlin, Ruttka	303	9:15		"	Berlin, Ruttka
909	9:50		"	Szabadka	9	9:25		sz. v.	Bécs, Graz
27	10:15		"	N.-Kanizsa, Triest	603	9:35		gy. v.	{N.-Szeben, Gyulafehérvár, Tövis, Kolozsvár, Stanislau

1) Bezárólag november 15-ig, azontul csak Brassótól közlekedik.

A vonatok indulása Budapest ny. p. udvarról.

Érvényes 1903 október hó 1-től.

Dél előtt				Dél után					
vonat-száma	óra	perc	vonat-neme	hová	vonat-száma	óra	perc	vonat-neme	hová
102	1:00		kel.ost exprv.	{Bécs, Páris, Ostende, London	6104	12:05		szv.	Czegléd, Szolnok
148	5:50		szv.	Palota-Ujpest	166	12:15		"	Palota-Ujpest
6102	6:35		"	Czegléd, Szolnok	128	12:25		"	Nagy-Maros
4102	6:45		"	Esztergom	4108	12:50		"	Dorog
150	6:55		"	Palota-Ujpest	158	1:15		"	Palota-Ujpest
6012	7:05		vv.	Lajosmizse	106	1:45		gy.v.	Bécs, Páris
1404	7:20		gyv.	Zsolna, Berlin	4110	2:05		szv.	Philis-Csaba
104	8:00		"	Bécs	160	2:20		"	Palota-Ujpest
152	8:05		szv.	Dunakeszi-Alag	704	2:30		gy.v.	{Verciorova, Bukarest {Báziás
708	8:15		gyv.	{Temesvár, Orsova, Báziás	190	2:35		szv.	Érsekujvár
712	8:30		szv.	{Temesvár, Karán- sebes, Báziás	4104	2:40		"	Esztergom
116	9:25		"	Bécs, Berlin	790	2:45		"	Czegléd
164	9:35		"	Palota-Ujpest	6002	2:55		"	Lajosmizse
					162	4:15		"	Palota-Ujpest
					130	4:25		"	Nagy-Maros
					716	4:30		"	Szeged
					108	5:15		gy.v.	Bécs
					164	6:00		szv.	Palota-Ujpest
					1406	6:15		gy.v.	{Pozsony, Berlin, Párkány-Nána
					4106	6:40		"	Esztergom
					710	6:50		"	{Verciorova, Bukarest {Báziás
					6014	7:25		vv.	Lajosmizse
					166	7:40		szv.	Palota-Ujpest
					132	7:50		"	Vác
					168	8:30		"	Palota-Ujpest
					118	10:00		"	Bécs, Páris
					706	10:10		gy.v.	{Szeged, Báziás, Bukarest
					714	10:20		szv.	K.-K.-Félegyháza
					1408	10:30		"	Zsolna, Berlin
					9023	11:20		keleti exprv.	{Belgrád, Konstantinápoly
					7024	11:30		keleti exprv.	{Bukarest, Konstantinápoly

1) Ünnepek és vasárnapokon bezárólag november 22-ig közlekedik.
2) Csak október és április hónapokban közlekedik.
3) Minden keddtől, csütörtöktől és vasárnapon közlekedik.
4) Minden szerdán és szombaton közlekedik.

A vonatok érkezése Budapest ny. p. udvarra.

Érvényes 1903 október hó 1-től.

Dél előtt				Dél után					
vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	honnan	vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	honnan
701	12:50		kel.ost exprv.	Konstantinápoly	155	12:55		szv.	Palota-Ujpest
145	5:55		szv.	Bukarest	703	1:25		gy.v.	{Bukarest, Verciorova {Báziás
6101	6:15		"	Palota-Ujpest	103	1:50		"	Páris, Bécs
1407	6:25		"	Szolnok, Czegléd	157	2:00		sz. v.	Palota-Ujpest
147	6:35		"	Berlin, Zsolna	159	3:05		"	Palota-Ujpest
217	7:05		tszsz.	Palota-Ujpest	6001	3:15		"	Lajosmizse
709	7:15		szv.	Párkány-Nána	127	3:55		"	Nagy-Maros
4107	7:25		"	{Bukarest, Verciorova {Báziás	6103	4:15		"	Szolnok, Czegléd
149	7:35		"	Dorog	4103	4:30		"	Esztergom
117	7:45		"	Palota-Ujpest	161	5:40		"	Palota-Ujpest
6011	7:50		vv.	Páris, Bécs	115	5:55		"	Bécs, Berlin
131	8:10		szv.	Lajosmizse	163	6:50		"	Palota-Ujpest
713	8:25		"	Párkány-Nána	105	7:00		gy. v.	Bécs
4101	8:35		"	K.-K.-Félegyháza	711	7:10		sz. v.	Temesvár, Báziás
151	9:10		"	Esztergom	707	7:40		gy. v.	{Orsova, Báziás, Temesvár
1403	9:40		gyv.	Dunakeszi-Alag	165	8:20		szv.	Palota-Ujpest
153	10:20		szv.	Berlin, Zsolna, Pozsony	125	8:45		"	Nagy-Maros
715	10:55		"	Palota-Ujpest	107	9:05		gy. v.	Bécs
119	11:05		"	Szeged	4105	9:15		szv.	Esztergom
					1405	9:45		gy. v.	Berlin, Zsolna
					719	9:55		szv.	Szolnok, Czegléd
					4109	10:05		"	Philis-Csaba
					167	10:15		"	Palota-Ujpest
					129	10:30		"	Vác
					9014	10:55		kel.ost exprv.	{Konstantinápoly, Belgrád
					101	11:00		keleti exprv.	{London, Ostende, Páris, Bécs
					6013	11:10		v. v.	Lajosmizse

1) Érkezik minden hétfőn és csütörtökön.
2) Ünnepek és vasárnapokon bezárólag november 22-ig közlekedik.
3) Csak október és április hónapokban közlekedik.
4) Érkezik minden keddtől, csütörtök és szombaton.

Relief-képek, kitömött madár festett hát-
térrel, gondos kivitelben, to-
vábbá intézetünkben preparált *nagy sasok* és *uhuk* kü-
lönöző állásban, mint kiváló szép *szobadíszek* mindig
raktáron vannak s intézetünkben bármikor megtekinthetők.

Tapasztalt vadászok kutyáikat **Fattinger**
a vadászidény előtt és közben
húsrostos kutyalapényével etetik.

Fattinger húsrostos kutyalapénye az egyetlen állateledel, amelytől a ku-
tyák állandóan egészségesek, erősek és kitartók. — Fattinger húsrostos
kutyalapényét a kutyák mindenkor igen szívesen élvezik és a legkiválóbb
kutyalapényészekben, a bécsi, budapesti és prágai állatgyógyintézetekben,
szóval mindenütt, ahol az állateledelt helyesen meg tudják ítélni, már
évek óta használják. A beszerzése ennek az ezerszeresen megdicsért ál-
lateledelnek — az olcsó ára következtében — minden kutyatulajdonosnak
lehetséges. Bővebbet egy a kutyák ésszerű táplálásáról szóló filzet tar-
talmaz. (Ingyen és bérmentesen.) **Ára 50 kg.-kint 22 korona, 5**
kg. bérmentes csomag 3 korona. — Kérjen prospektust és ár-
jegyzéket Fattinger egyéb kitűnő állateledeléről fiatal kutyák, fázának,
— házi szárnyasok, pisztrángok, csukák, madarak stb. részére.

Fattinger & Comp.

— állateledel-gyára —
Wien (Récs), Wieden 3.

140 első díj!

Rossz utánzatok is léteznek!
Budapesti raktárak:

Zubek Bertalan és Tsa
IV., Muzem - körút 29.

Geittner és Ransch
Andrássy-ut 8. sz. alatt.

MÁGYAR TANSZERKÉSZÍTŐ-INTÉZET

FELDMANN GYULA

BUDAPEST, VI., FELSŐ-ERDŐSOR 5.

(TELEFON 17—23.)

— Minden irányú iskola t. vezetőinek, —
tanárainak és tanítóinak szíves figyelmébe ajánlja

— hazai saját gyártású —

fizikai, kémiai, természetrajzi és geometriai tanszereit.

Üvegtechnikai intézet.

Szakszerű tanácssal és tájékoztató költségvetéssel szívesen szol-
gálunk iskolák felszerelése alkalmával. — Újabb szerkezetű
tanszerek elkészítését és tanszerek javítását elvállaljuk; me-
chanikai és üvegtechnikai precíziós munkákat elfogadunk.

Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

„A m. kir. Vallás- és Közoktatási Minister a Feldmann Gyula-féle physikai és
kémiai tanszergyárt és üvegtechnikai intézetet az enemű beszerzési forrásokul
ajánlott hazai czégek közé utólagosan felvette.“ (Hivatalos Közlöny X. II. 229.)

„A m. k. Vallás- és Közoktatási Minister Feldmann Gyula budapesti tanszer-
gyáros által készített természetrajzi eszközökből a részletes jegyzékben felsorolt
physikai alap- és kibővített felszerelési jegyzéket a népiskolák számára tanszerül
engedélyezte és az engedélyezett tanszerek jegyzékébe felvette.“ (Hivatalos Köz-
löny. X. 17. 360.) (40782—1902.)

Mint szőlőnagybirtokosok

ajánljuk kiváló minőségű hordó- és palackborainkat, melyek
mint a ménes-magyarádi borvidék **gyoroki**, valamint a család
vadkerti és vámospércsi nagy kiterjedésű szőlőbirtokainak
kifogástalanul tisztán kezelt saját termése kerülnek forgalomba.

Ezen borok kitűnő voltáról számos elismerő levél tesz
tanuságot, egyebek között a következő: „A nekem küldött jó
borokkal minden tekintetben igen meg vagyok elégedve s így
azokat minden vadászembernek szívesen ajánlom“. Novotny J.,
cs. és kir. szab. fegyvergyár, Prága.

Kívánatra borminták küldetnek. Árjegyzékek ingyen és bér-
mentve állnak rendelkezésre.

Andrényi Kálmán utódai
Aradon.

„A Természet“

I. és II. évfolyamának néhány

teljes példányát,

— vagy az I. évfolyam III., IV., V., VI., VII., VIII., IX.,
XVI., XVII. és XIX., továbbá a II. évfolyam IV., VI. és
VII. számait — visszaváltja kiadóhivatalunk. Esetleg ez
évi új évfolyammal szolgálunk helyette.

WITTZMANFRÉD

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clichék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára,

kitűnő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Czím csakis: **BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.**

Jutányos árak.

TELEFON: 18—99.

Jutányos árak.

„A TERMÉSZET“ szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Wesselényi Géza könyvnyomdájában Hódmező-Vásárhely, Andrássy-u. 22.